

Prehrana, hidracija i suplementacija sportaša

Dr.sc. Darija Vranešić Bender

VITAMINOTEKA D.O.O.

KBC ZAGREB, CENTAR ZA KLINIČKU PREHRANU

Uvod

Hrana, tekućina i dodaci prehrani koje sportaš unosi može utjecati na:

- zdravstveni status,
- tjelesnu masu i sastav tijela,
- dostupnost hranjivih tvari tijekom tjelovježbe,
- oporavak nakon tjelovježbe,
- sportske izvedbe.

Za obavljanje tjelesne aktivnosti potrebni su:

1. UGLJIKOHIDRATI i MASTI– kao gorivo
2. PROTEINI – za izgradnju i održavanje mišićne mase
3. VITAMINI I MINERALI – podrška metabolizmu i izgradnji tkiva
4. VODA – medij u kojem se odvija metabolizam

Energetske potrebe

- Bazalni metabolizam (kcal/dan) računa se prema formuli ili se očitava iz tablica
- Faktor korekcije ovisi o intenzitetu tjelesne aktivnosti
- 10 % - termički učinak hrane (SDD)
- Umnožak daje energetska vrijednost koja predstavlja energetske potrebe pojedinca.

Formula

- Harris-Benedictova formula:

Za muškarce: $66 + (13.7 \times TM) + (5 \times TV) - (6.8 \times D)$

Za žene: $655 + (9.6 \times TM) + (1.7 \times TV) - (4.7 \times D)$

TM - Tjelesna masa (kg)

TV - Tjelesna visina (cm)

D - Dob (g)

Faktor korekcije

Stupanj aktivnosti	Faktor aktivnosti
Odmor (spavanje, odmaranje)	BM * 1.0
Vrlo lagana aktivnost (vožnja, tipkanje, šivanje, kuhanje, peglanje, slikanje, čitanje)	BM * 1.5
Lagana aktivnost (kućanski poslovi, čuvanje djece, golf)	BM * 2.5
Umjerena aktivnost (brzo hodanje, ples, biciklizam, skijanje, tenis)	BM * 5
Teška aktivnost (težak fizički rad, nogomet, košarka, penjanje)	BM * 7

Utrošak energije

Activity	Kcal/min	Activity	Kcal/min
Archery	4.6	Resting	1.2
Badminton	6.4	Running	
Basketball	9.8	8 min/mile	14.8
Canoeing	7.3	6 min/mile	17.9
Cycling	12.0	Squash	15.1
Field Hockey	9.5	Swimming	
Fishing	4.4	Backstroke	12.0
Football	9.4	Crawl	11.1
Golf	6.0	Tennis	7.7
Gymnastics	4.7	Volleyball	3.6
Judo	13.8	Walking, easy	5.7

Examples for 40 minutes of exercise: walking = 228 kcals, golf = 240, swimming = 444 kcals, cycling = 480, tennis = 308

Primjer: djevojka; 60 kg, 178 cm, 23 g, trenira tenis 3 h/dan

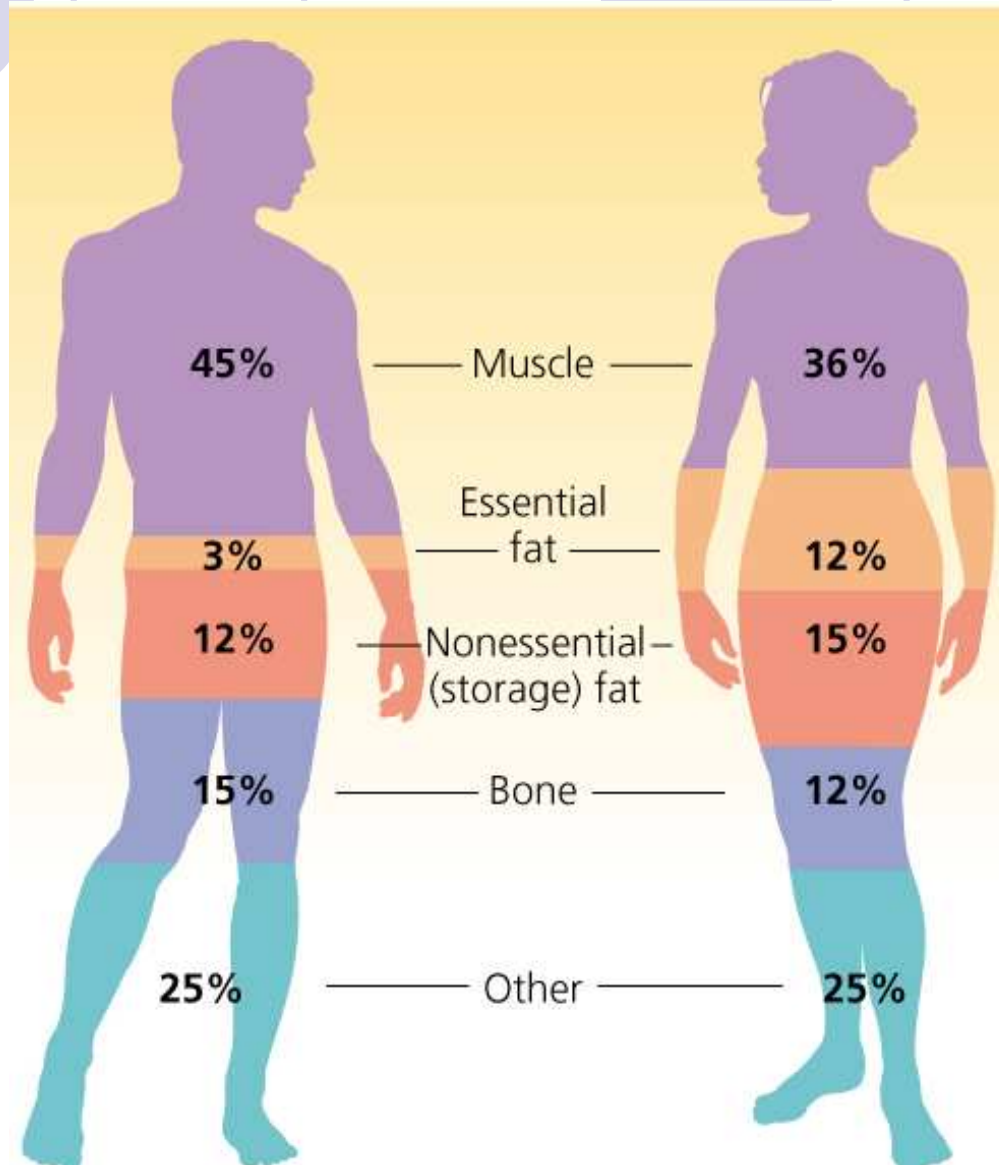
- **BM=655 +(9.6x60 kg) +(1.7x178cm) -(4.7x23g)= 1425,5 kcal/24h**
- **- u jednom satu: 1561,3/24 = 59,39 kcal**

- **8 sati sna..... 8 * 1,0 * 59,39 = 475,16 kcal**
- **12 sati vrlo lagane aktivnosti..... 12 * 1,5 * 59,39 = 1069,02 kcal**
- **3 sata lagane aktivnosti..... 3 * 2,5 * 59,39 = 445,42 kcal**
- **3 sata umjerene aktivnosti..... 3 * 5 * 59,39 = 890,85 kcal**

- **Ukupno: 2880,45 kcal**
- **+ 10 % SDD = 288**   **= 3168,45 kcal**

Primjer: muškarac, trkač, 70 kg, 16 kg
dnevno, 6-minutni ritam

- Energija koja se troši trčanjem: 1063 kcal
(0.253 kcal·min⁻¹/kg)
- 70 kg x 37 - 41 kcal/kg = 2500 -2800 kcal
- **UKUPNO: 3,653 - 3,933 kcal**

Typical Body Composition

4 Skinfold Sites

BICEPS

TRICEPS

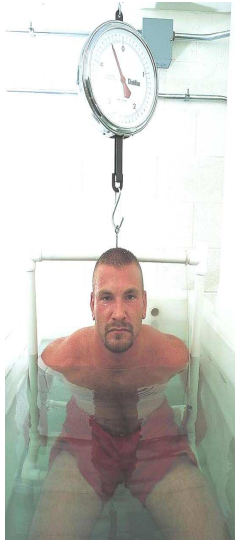

SUBSCAPULAR

SUPRAILIAC

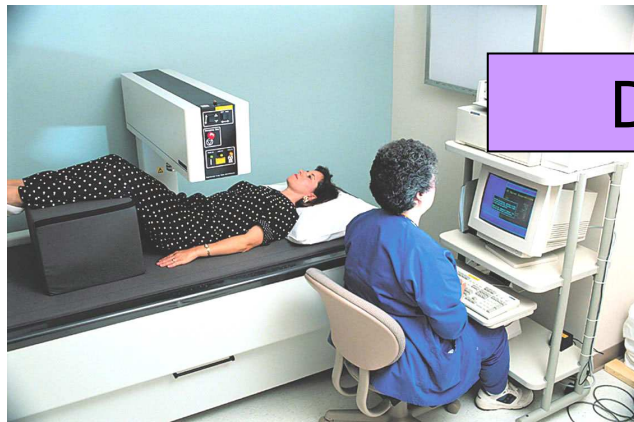
Other methods of estimating body fat...

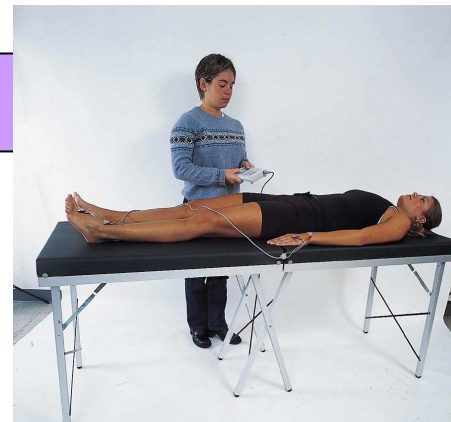
Underwater Weighing

Bod Pod

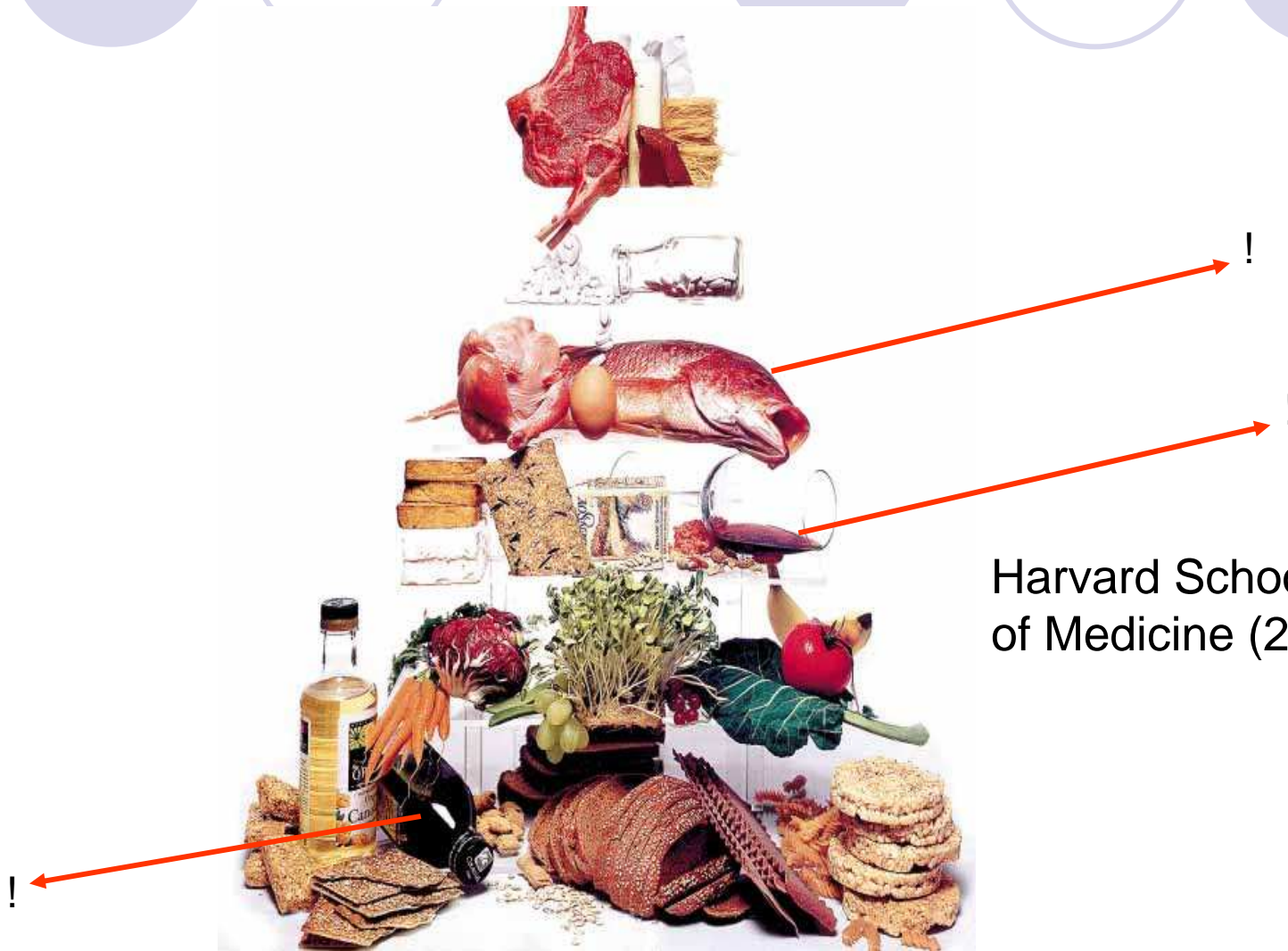

DEXA

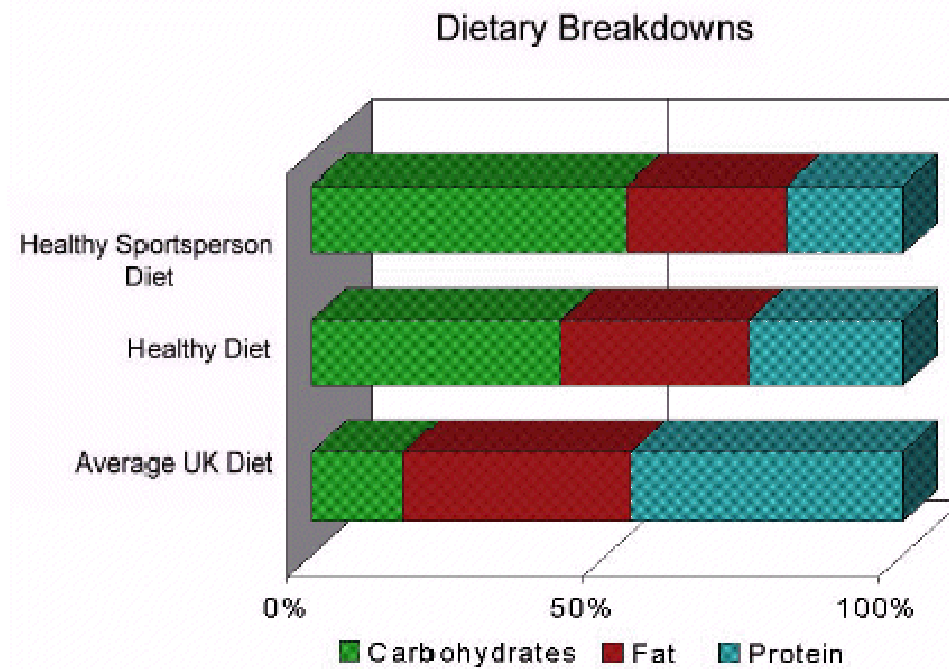
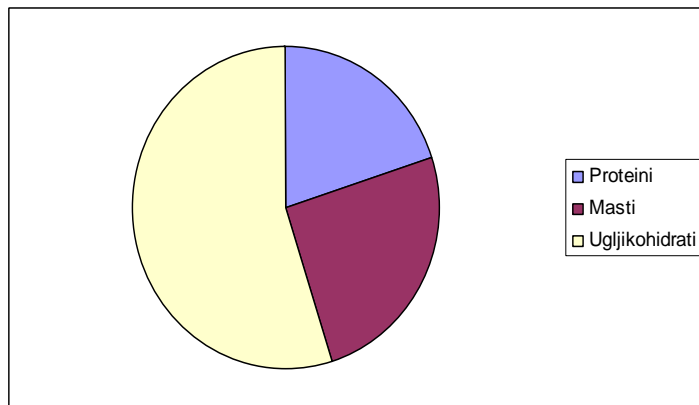
Bioelectrical Impedance

Piramida pravilne prehrane

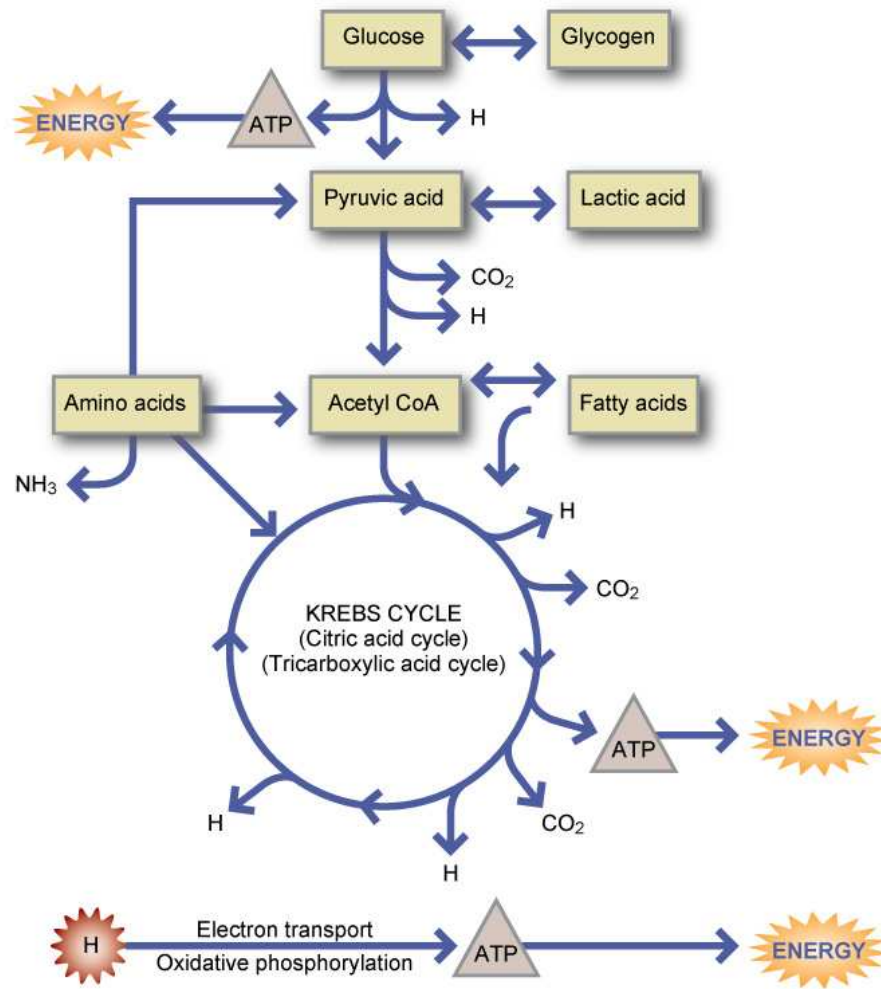
Harvard School
of Medicine (2002)

Udio makronutrijenata

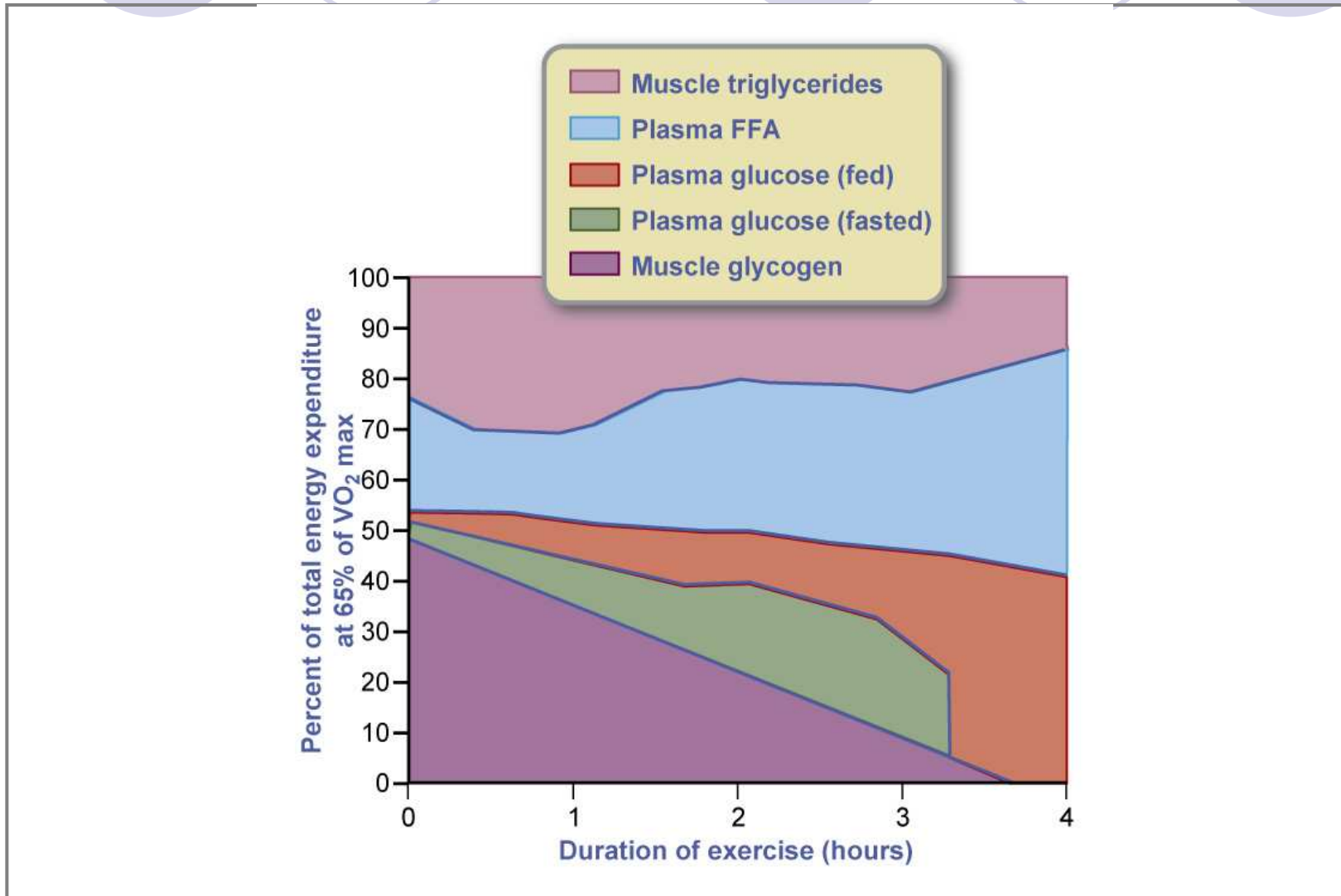

Usporedba karakteristika prehrane za sjedilački i aktivan stil života

	Sjedilački način života	Aktivan stil života
Energija	Ravnoteža energetskeg unosa i potrošnje treba osiguravati održanje adekvatne tjelesne mase i sastava tijela	Adekvatan energetskeg unos koji osigurava energetskeg potrošnju tijekom tjelesne aktivnosti i održanje adekvatne tjelesne mase i sastava tijela
Proteini	12 – 15 % proteina 7 – 10 god: 1,2 g/kg dnevno 11 – 14 god.: 1,0 g/kg dnevno 15 – 18 god.: 0,9 g/kg dnevno 19 +: 0,8g/kg dnevno	12 – 15 % proteina (1,2 -2,0 g/kg dnevno)
Masti	30 % masti (1/3 zasićenih, 1/3 jednostruko nezasićenih, 1/3 višestruko nezasićenih)	20 - 30 % masti (1/3 zasićenih, 1/3 jednostruko nezasićenih, 1/3 višestruko nezasićenih)
Ugljikohidrati	55 – 58 % ugljikohidrata (4,5 g/kg dnevno)	58 – 68 % ugljikohidrata (6 – 10 g/kg dnevno)
Vitamini i minerali	Zadovoljenje RDA / DRI za vitamine i minerale	Zadovoljenje RDA / DRI za vitamine i minerale
Tekućina	Unos tekućine koji zadovoljava žeđ: 1880 – 2350 ml/dan	Unos tekućine koji prevenira dehidraciju: 2350 – 2825 ml/dan + 400 – 600 ml prije tjelesne aktivnosti, 200 ml svakih 15 – 20 min tijekom tj. aktivnosti, 700 ml nakon tjelesne aktivnosti

Izvori energije tijekom 4-satne tjelesne aktivnosti

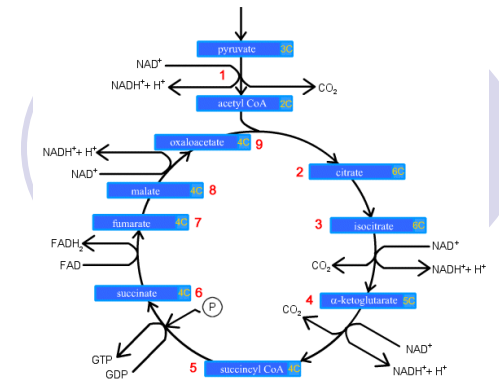
Ugljikohidrati

- Brzo raspoloživo gorivo
- Nakon razgradnje u metaboličkim putevima;
- Ugljikohidrati se pohranjuju:
  - - u mišićima (u formi glikogena)
  - - u jetri (u formi glikogena, kao skladišni šećer)

1 g = 4 kcal

Metabolizam

- Razgradnjom CHO → Glc
- Glc može sagorijevati uz prisustvo kisika (aerobno) ili bez prisustva kisika (anaerobno)
- Masne kiseline uvijek sagorijevaju u prisustvu kisika
- Primjer: SPRINT – mišići rade brže nego što ih srce i pluća mogu snabdjeti kisikom: tada je glavno gorivo glikogen iz mišića i Glc iz krvi
- Anaerobna aktivnost: traje kratko
- Nusprodukt: mliječna kiselina
- Dulje aktivnosti: skladišne masti kao gorivo – uz simultanu opskrbu glukozom (mišić se ne može oslanjati samo na mast)

Popunjavanje rezervi glikogena

- Ostanu li mišići bez glikogena, za vrijeme iscrpljujuće aktivnosti, sportaš “udara u zid” i osjeća neopisiv umor. Kada jetra ostane bez rezervi glikogena i snizi se razina šećera u krvi, osjeća se umorno na mentalnoj razini jer se mozak oslanja upravo na šećer u krvi kao gorivo.
- Budući da mozak upravlja mišićima, cijelo tijelo se bori da bi održalo mišićnu aktivnost i sportaš gubi entuzijazam.
- Zalihe glikogena treba popunjavati prehranom bogatom ugljikohidratima, a trening povećava količinu glikogena koja se može pohraniti u mišićima.

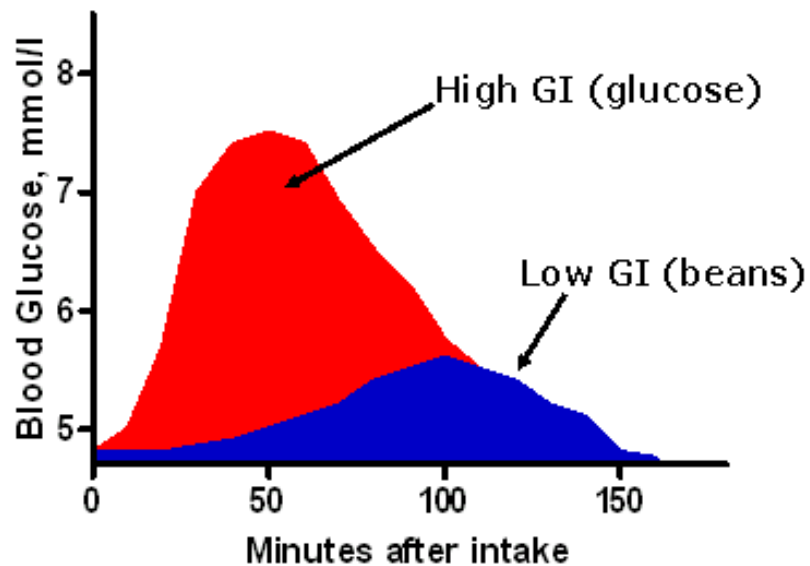
Popunjavanje rezervi glikogena

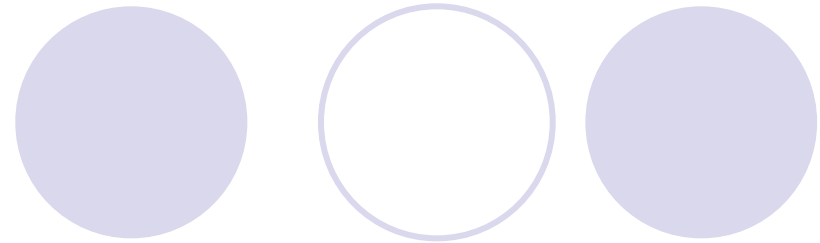
- “Punjenje ugljikohidratima” ili “carbo-loading” znači provođenje prehrane bogate ugljikohidratima. Takav tip prehrane održava mišiće u dobroj formi tijekom napora.
- Čak 65 – 70 % CHO par dana prije natjecanja
- Sportaši koji brinu o punjenju rezervi mogu povisiti razinu glikogena u mišićima i na taj način utječu na izdržljivost i energiju.

the glycemic index Diet

Glycemic Index

www.glycemicindex.com

D. Jenkins i P. Crapo –
korjenito promijenili pogled
na ugljikohidrate 1970.-ih
godina

jedna od
prvih testiranih
namirnica
(GI = 54)

Službene preporuke za unos masti

1 g = 9 kcal

- Unos masti treba ograničiti na 30 % ukupnog energetskeg unosa
- Zasićene i trans - nezasićene masti trebale bi biti zastupljene 8 - 10 %
- Višestruko nezasićene masne kiseline - 10 % masnoća u prehrani
- Jednostruko nezasićene masne kiseline - 10 % masnoća u prehrani

Proteini

1 g = 4 kcal

- U cilju održavanja prirodne ravnoteže tijekom snažnog napora i/ili treninga izdržljivosti, sportaši bi trebali unositi 1.3 do 2 grama proteina na kilogram tjelesne mase.
- Unos proteina sportaša trebao bi biti 1.5, a ponekad i do 2 puta veći od unosa normalne odrasle osobe. Posljedice malnutricije koja se može javiti kod nedovoljnog unosa su usporen rast tkiva i spor oporavak nakon treniranja. S druge strane važno je naglasiti i da pretjeran unos proteina, nasuprot učestalom mišljenju, neće utjecati na veći dobitak na (nemasnoj, mišićnoj) masi ni snazi.
- Konzumacija proteina i ugljikohidrata prije vježbanja može reducirati katabolizam dok konzumacija proteina i ugljikohidrata nakon vježbanja može poticati resintezu glikogena, stvoriti anaboličku hormonalnu sredinu i brži oporavak.

Koliko je proteina potrebno dnevno?

- Osobe koje se ne bave sportom trebaju dnevno unositi **0,8 g proteina** po kilogramu tjelesne mase.
- Kod srednjeg intenziteta.....1,2-1,4 g/kg TM
- Kod pojačanog intenziteta.....1,6-1,7 g/kgTM

Odrezak, 180 g – 42 g
Pileća prsa, 100 g - 30 g
Većina fileta ribe u količini 100 g - 22 g proteina
Tuna, 200 g - 40 g
Jaje, veliko - 6 g
Mlijeko, 1 šalica - 8 g
Jogurt, 1 šalica – 8-12
Tofu, ½ šalice - 20 g

Veličina serviranja

Meso, perad, riba, grah, jaja, orasi
 mesa, peradi ili ribe
 1 jaje
 1/2 šalice kuhanog graha

Mlijeko, jogurt, sir
 1 šalice mlijeka ili jogurta

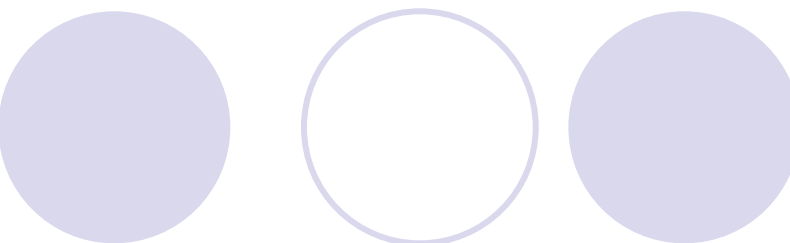
Kruh, riža, tjestenina, pahuljice
 1 kriška kruha
 1/2 žlice kuhane riže ili tjestenine
 cca 30 g pahuljica

Povrće
 1/2 žlice sjeckanog svježeg ili kuhanog povrća
 1 šalice svježeg lisnatog povrća
 1 čaša soka od povrća

Voće
 1 komad voća
 3/4 čaše voćnog soka
 1/2 čaše konzerviranog voća
 1/2 šalice sušenog voća

	Kategorija hrane	Broj serviranja
1.	Žitarice i proizvodi od žitarica (kruh, peciva, tjestenina...)	6 - 11
2.	Povrće	2-3
3.	Voće	2-3
4.	Mliječni proizvodi	2-3
5.	Krto meso, perad, grašak, orasi, jaja	2
6.	Masnoće	2-3

Tempiranje obroka

- **Obilnom obroku treba dulje vrijeme da napusti želudac (4 –6 sati), dok se manji obrok probavi za pola sata do sat.**
- **2 – 4 sata prije napornog treninga ili natjecanja treba izbjegavati obilne obroke**
- **Lakši obrok može se pojesti 1 – 2 sata prije lakšeg treninga.**

Obrok prije treninga / natjecanja

- **Bogat ugljikohidratima (65 – 70 %)**
- **Siromašan mastima**
- **Umjeren sadržaj proteina**
- **Energetska vrijednost: do 600 kcal**
- **Bogat tekućinom**
- **Umjereni porcija!**
- **4 – 5 sati prije tjelesne aktivnosti!**

Obrok tijekom treninga / natjecanja

- Sportski napitci koji sadrže 4% - 8% ugljikohidrata – posebice nakon noćnog posta – zalihe glikogena niske
- Za dugotrajnije treninge: 0,7 g/kg TM na sat (30 – 60 g) – mješavina Glc/Fru

Obrok nakon treninga / natjecanja

- **Unos 23 % - tne otopine ugljikohidratnog napitka u količini koja osigurava 2 g ugljikohidrata po kg tj. mase može osigurati 300 %-tni porast sinteze glikogena**
- **1.) 15 – 30 min nakon tjelesne aktivnosti – unos 1.5 – 2 g/kg tj.mase**
- **2.) 1 - 2 sata nakon tjelesne aktivnosti preporučuje se konzumiranje dobro izbalansiranog obroka bogatog ugljikohidratima**

Prehrana - tjelesna aktivnost – imunitet

- **Unos ugljikohidrata tijekom produžene tjelovježbe**

- **Održavanje razine glukoze u krvi**

- **Smanjenje rasta razine hormona stresa u krvi**

- **Smanjenje supresije imuno sustava**

- **Smanjenje rizika od infekcije**

Suplementacija sportaša

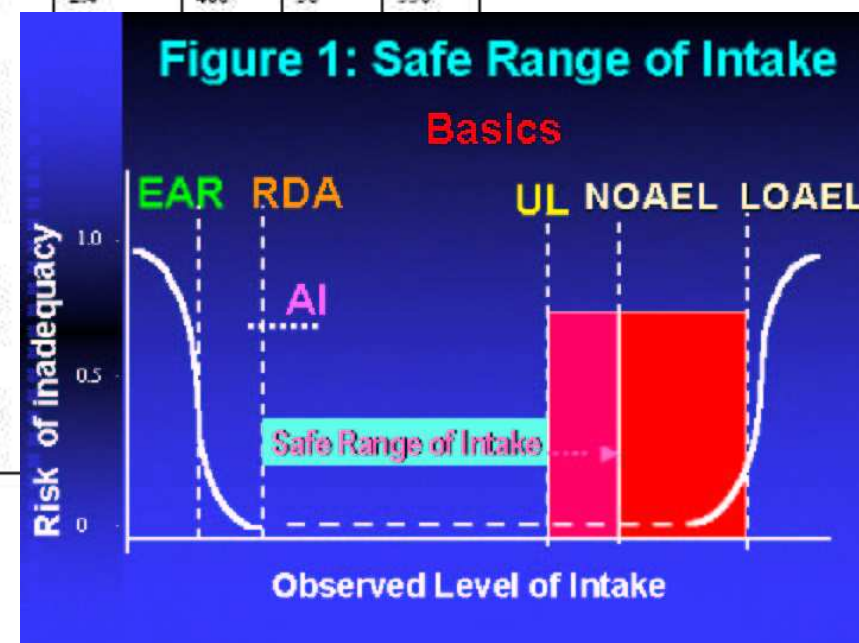
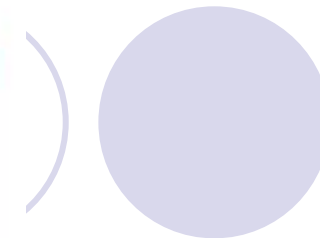
Suplementi

- Preporuča se uzimati sve hranjive tvari putem hrane, a vitaminsko – mineralni pripravak može koristiti i uputno ga je uzimati
- RDA vrijednosti za sportaše su više zbog povišenog energetskeg unosa i povećane potrošnje energije.

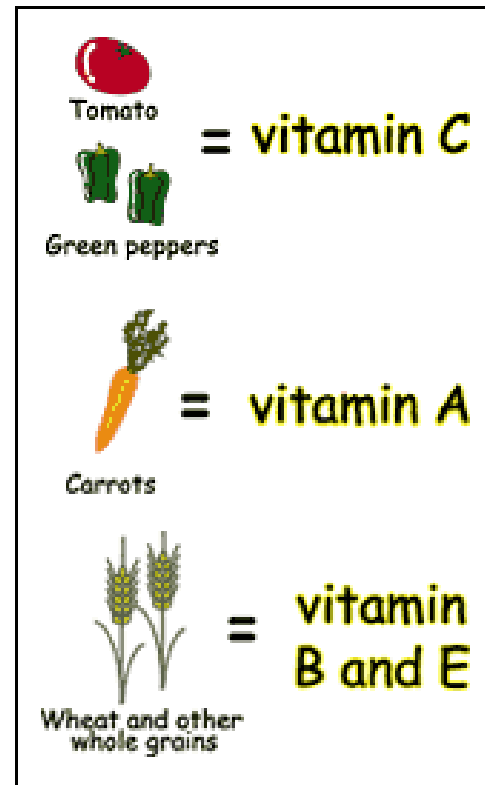
VITAMINI RDA / AU														
Dobna skupina	Vitamin A	Vitamin C	Vitamin E	Vitamin D	Vitamin K	Thiamin (B1)	Riboflavin (B2)	Niacin (B3)	Pantotenska kis. (B5)	Prinoloin (B6)	Cijanokobalamin (B12)	Folna kiselina	Biotin	Kolin
	(µg)	(mg)	(mg)	(µg)	(µg)	(mg)	(mg)	(mg)	(mg)	(mg)	(µg)	(µg)	(µg)	(mg)
Dojenčad														
0-6 mj.	400*	40*	4*	5*	2.0*	0.2*	0.3*	2*	1.7*	0.1*	0.4*	65*	5*	125*
7-12 mj.	500*	50*	5*	5*	2.5*	0.3*	0.4*	4*	1.8*	0.3*	0.5*	80*	6*	150*
Djeca														
1-3 g.	300	15	6	5*	30*	0.5	0.5	6	2*	0.5	0.9	150	8*	200*
4-8 g.	400	25	7	5*	55*	0.6	0.6	8	3*	0.6	1.2	200	12*	250*
Muškarci														
9-13 g.	600	45	11	5*	60*	0.9	0.9	12	4*	1.0	1.8	300	20*	375*
14-18 g.	900	75	15	5*	75*	1.2	1.3	16	5*	1.3	2.4	400	25*	550*
19-30 g.	900	90	15	5*	120*	1.2	1.3	16	5*	1.3	2.4	400	30*	550*
31-50 g.	900	90	15	5*	120*	1.2	1.3	16	5*	1.3	2.4	400	30*	550*
50-70 g.	900	90	15	10*	120*	1.2	1.3	16	5*	1.7	2.4	400	30*	550*
>70 g.	900	90	15	15*	120*	1.2	1.3	16	5*	1.7	2.4	400	30*	550*
Žene														
9-13 g.	600	45	11	5*	60*	0.9	0.9	12	4*	1.0	1.8	300	20*	375*
14-18 g.	700	65	15	5*	75*	1.0	1.0	14	5*	1.2	2.4	400	25*	550*
19-30 g.	700	75	15	5*	90*	1.1	1.1	14	5*	1.3	2.4	400	30*	550*
31-50 g.	700	75	15	5*	90*	1.1	1.1	14	5*	1.3	2.4	400	30*	550*
50-70 g.	700	75	15	10*	90*	1.1	1.1	14	5*	1.3	2.4	400	30*	550*
>70 g.	700	75	15	15*	90*	1.1	1.1	14	5*	1.3	2.4	400	30*	550*
Trudnoća														
≤ 18 g.	750	80	15	5*	75*	1.4	1.4	18	6*	1.9	2.4	400	30*	550*
19-30 g.	770	85	15	5*	90*	1.4	1.4	18	6*	1.9	2.4	400	30*	550*
31-50 g.	770	85	15	5*	90*	1.4	1.4	18	6*	1.9	2.4	400	30*	550*
Laktacija														
≤ 18 g.	1200	115	19	5*	75*	1.4	1.6	17	7*	2.0	2.4	400	30*	550*
19-30 g.	1300	120	19	5*	90*	1.4	1.6	17	7*	2.0	2.4	400	30*	550*
31-50 g.	1300	120	19	5*	90*	1.4	1.6	17	7*	2.0	2.4	400	30*	550*

Vitamini

Vitamini – Organske tvari biljnog ili životinjskog porijekla koje su esencijalne za normalan rast, razvoj, metaboličke procese i transformaciju energije

- Topljivi u masti (A, D, E, i K)
- Topljivi u vodi (B kompleks i C)
  - B kompleks:
    - Tiamin (B1), Riboflavin (B2), Niacin,
    - Piridoksin (B6), Pantotenska kiselina, Folat,
    - B12, i Biotin

Antioksidansi

- **Vitamini A, C i E**

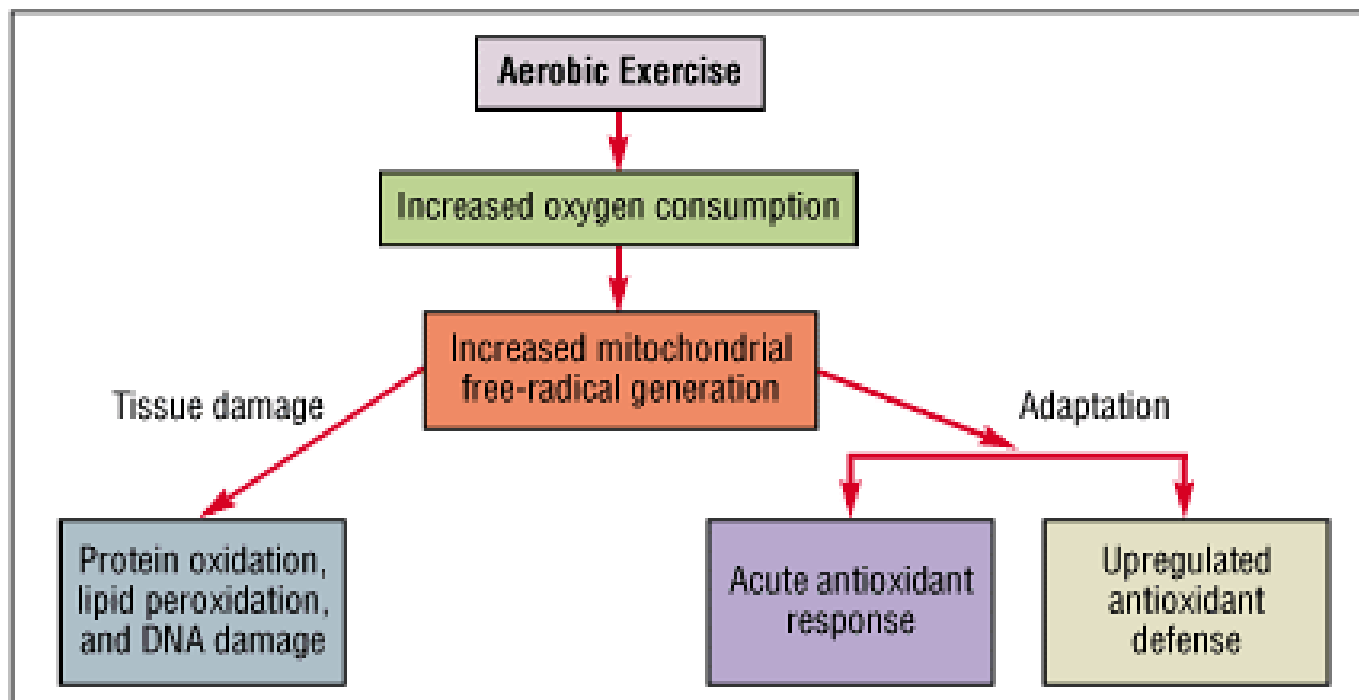

FIGURE 1. Chronic exercise produces a cascade of events and adaptations that mitigate tissue damage.

Vitamini i sport

- Trebaju li sportaši dodatne vitamine?
  - Ako postoji deficit DA
  - Neće pomoći ako su zalihe i opskrba adekvatni
- Megadoze vitamina
  - Topljivi u masti (rizik toksičnosti)
  - Topljivi u vodi (12 sati)

Nutrijent	Preporučena dnevna doza	Gornja granica unosa
Beta - karoten	6 mg	doze od 20 mg ili više kontraindicirane su kod teških pušača
Vitamin C	75 mg	2 000 mg
Vitamin E	15 mg	400 mg

Minerali

Minerali – elementi koji nisu ni biljnog niti životinjskog porijekla a esencijalni su sastojak svake stanice i obavljaju brojne funkcije u organizmu

1. Mikrominerali
2. Makrominerali
3. Elektroliti

A decorative graphic at the top of the slide consists of two groups of circles. The first group on the left has a solid light purple circle partially overlapping the word 'Minerali', followed by an empty white circle with a light purple outline. The second group on the right consists of three circles: a solid light purple circle, an empty white circle with a light purple outline, and another solid light purple circle.

Minerali

- Željezo (10 & 15 mg za žene i muškarce)
- Hemoglobin i mioglobin
  - Deficit željeza - anemija
  - Bolji su životinjski izvori željeza nego biljni izvori
  - Sportska anemija – nije povezana s deficitom željeza, često se javlja na početku treniranja – adaptacija na tjelesnu aktivnost

Minerali

- Elektroliti

- Natrij (RDA = 1100-3300 mg/dan; 500 mg je minimum)
- Kalij (2000 mg/dan)
- Klorid (750 mg/dan)
- U sportskim napicima stimuliraju žeđ

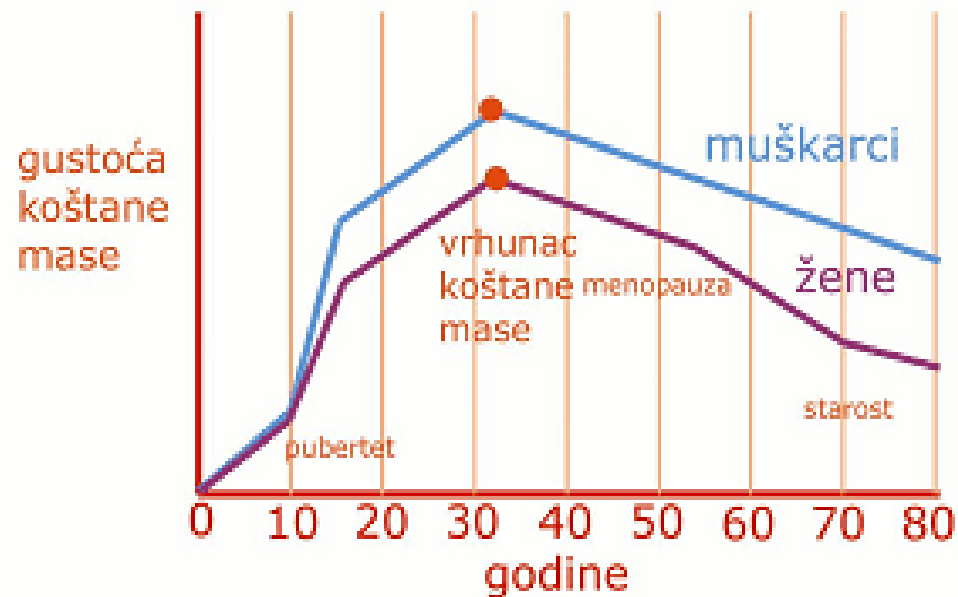
Prehrana i imunološki sustav

- Antioksidansi
  - **C**
  - **A**
  - **E**
  - **Selen**
- Fitokemikalije – pigmenti iz bilja
  - **allium (češnjak)**
  - **kapsaicin (paprika)**
  - **izotiocijanati (povrće: kelj, brokula)**
  - **polifenoli (grožđe, vino)**
- Glutamin

Prehrana i zdravlje kosti

Kalcij, (Vitamin D), i Fosfor

Aminokiseline

- ANABOLIČKE AMINOKISELINE

- Pretpostavlja se da određene aminokiseline (arginin, histidin, metionin, ornitin i fenilalanin) mogu stimulirati lučenje hormona rasta, inzulina i/ili glukokortikosteroida, te na taj način poticati anaboličke procese.

- AMINOKISELINE S RAZGRANATIM LANCIMA (BCAA)

- U ovu skupinu aminokiselina spadaju leucin, izoleucin i valin, a njihova uloga je smanjenje razgradnje proteina do koje može doći uslijed napornog vježbanja. Na taj način mogu utjecati i na veći dobitak na mišićnoj masi.
- BCAA utječu i na smanjenje pojave općeg umora i imuno-supresije koja može biti posljedica napornog vježbanja. Naime tijekom vježbanja pada razina BCAA u plazmi, raste razina triptofana (koji se natječe s BCAA za mjesto na prenosiocu aminokiselina), dolazi do rasta razine 5-hidroksitriptamina za koji se pokazalo da stimulira pospanost, depresiju neuronske motorike, utječe na autonomnu i endokrinu funkciju te utječe na smanjenje apetita. Pravilnom, dodatnom konzumacijom BCAA smanjiti će se razina triptofana, a samim time izostati će i navedeni simptomi.

A decorative graphic at the top of the slide consists of two groups of three circles. The left group has a solid purple circle on the left, a white circle with a purple outline in the middle, and a solid purple circle on the right. The right group has a solid purple circle on the left, a white circle with a purple outline in the middle, and a solid purple circle on the right.

Aminokiseline

- **GLUTAMIN**

- Suplementacija glutamina smatra se osnovnom strategijom za povećanje rasta mišića. Također, glutamin je važno gorivo bijelim krvnim zrnima, pa snižena razina, kao posljedica napornog treninga, može rezultirati imunosupresijom kod sportaša.
- Gorivo kod iscrpljenih rezervi glikogena

- **L –KARNITIN**

- Učinci:
- Podizanje razine energije
- Gubitak tjelesne masti
- Podizanje imuniteta ?

KREATIN i HMB

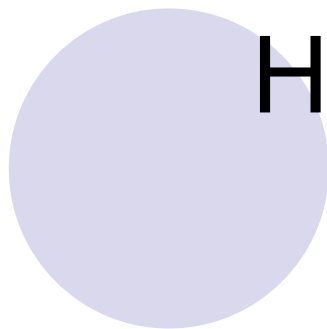
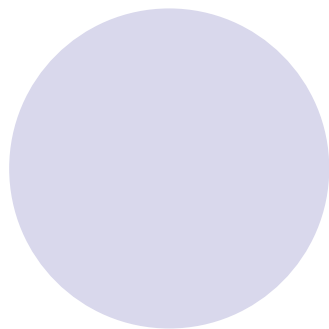
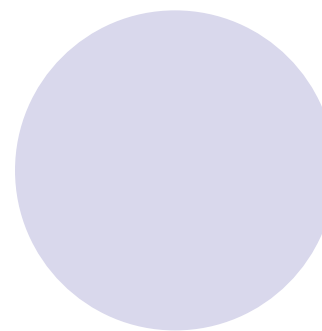
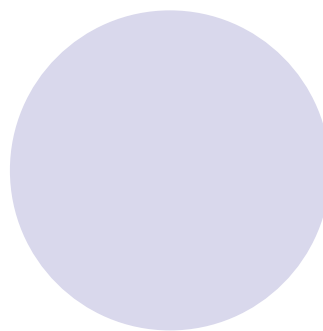
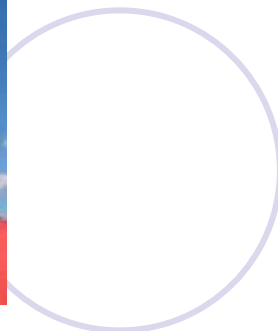

- **KREATIN**

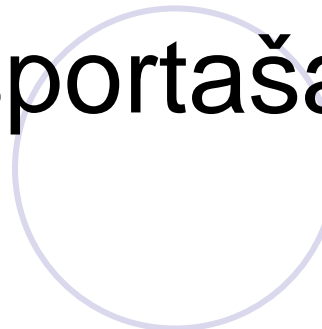
- **Kreatin je prirodni derivat aminokiselina koji se sastoji od glicina, arginina i metionina. Većina kreatina pohranjena je u skeletnom mišićju, prvenstveno kao fosfokreatin; ostatak se nalazi u srcu, mozgu i testisima. Dnevne potrebe za kreatinom iznose 2 do 3 grama; polovina potječe iz hrane, prvenstveno mesa i ribe, dok se ostatak sintetizira. Suplementacijom kreatina nastoji se mišiće «napuniti» kreatinom i fosfokreatinom te pojačati stvaranje energije tijekom intenzivnih treninga kao i ubrzati oporavak nakon istih. Smatra se da je ovo siguran način za povećanje inteziteta atletskih izvedbi kao i za povećanje prilagodljivosti treninzima.**

- **HIDROKSIMETILBUTIRAT (HMB)**

-
- **Suplementacija HMB (metabolit lecitina) i lecitina može inhibirati razgradnju proteina za vrijeme razdoblja koje je povezano s povećanom proteolizom, npr. za vrijeme pojačanih treninga.**

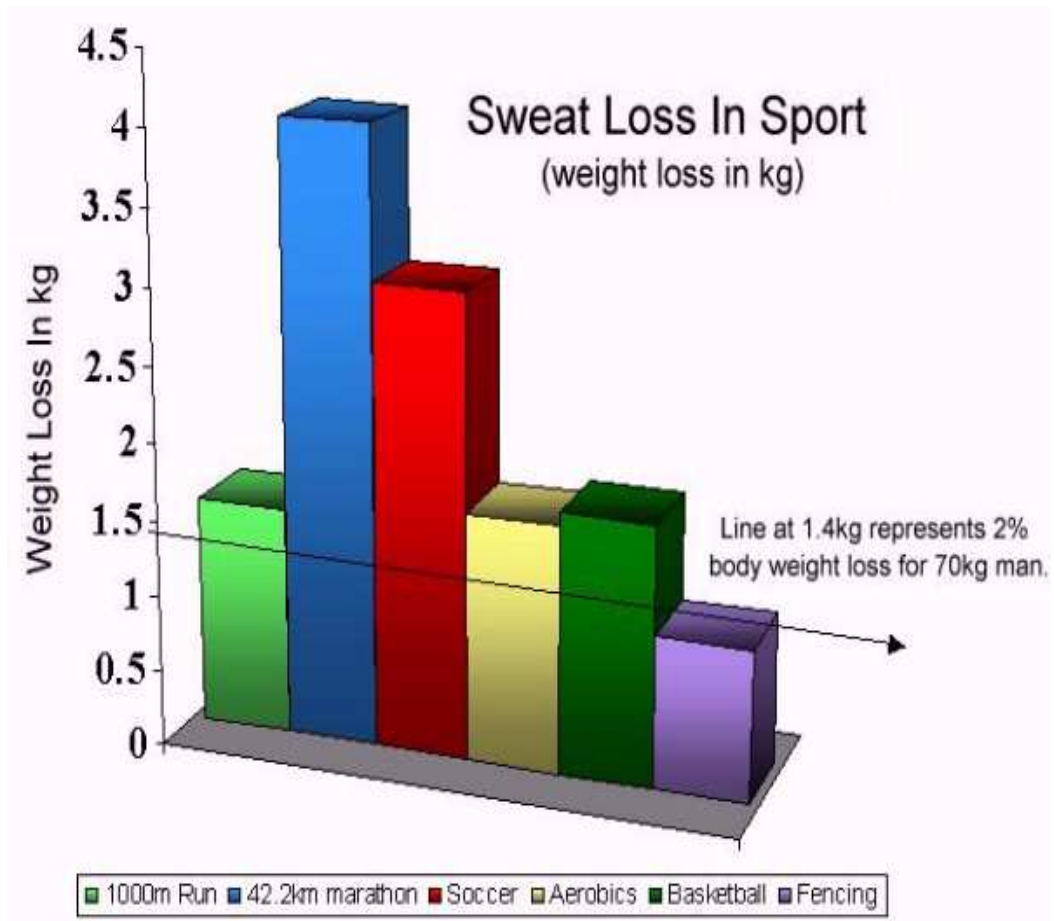

Hidracija sportaša

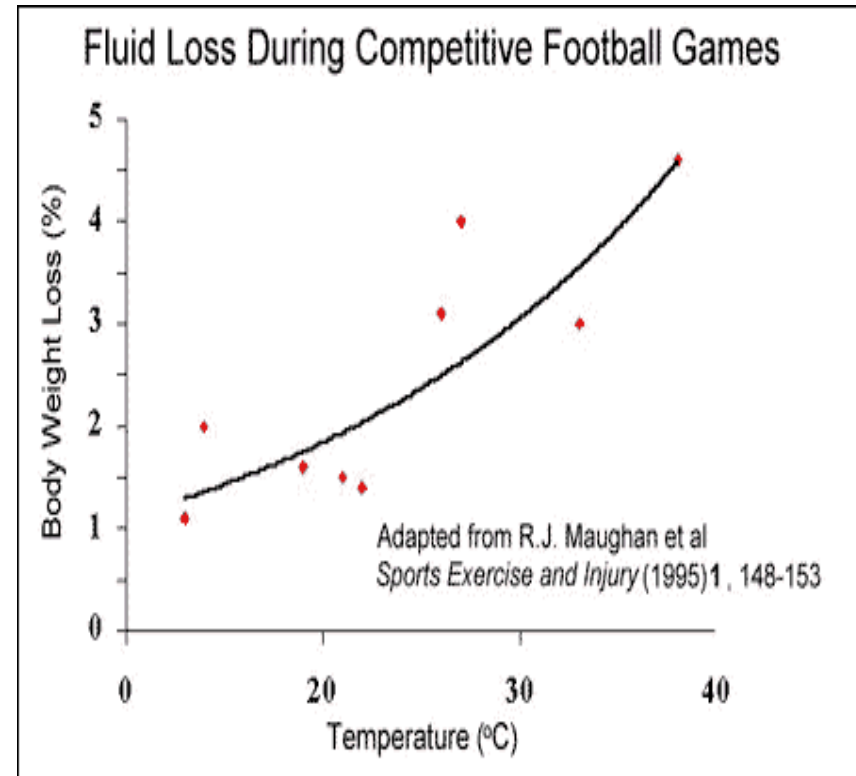
Hidracija

- U ljudi, žeđ je jako loše razvijen mehanizam
- Kada sportaš osjeti žeđ, tada je već djelomično dehidrirao
- Stoga je važno osigurati adekvatnu hidraciju prije, za vrijeme i nakon tjelovježbe
- Obična voda često nije najbolje rehidracijsko sredstvo jer ne može u kratkom roku korigirati pad razine natrija i osmolalnosti

Hidracija

- Dodatak elektrolita, osobito Na^+ i K^+ , smanjuje produkciju urina i učinkovito povećava udio tekućine koja se zadržava u organizmu, te tako promovira rehidraciju
- Sportski napitci su izotonični i sadrže mali udio ugljikohidrata

Voda

- $\frac{1}{2}$ - $\frac{4}{5}$ TM ovisno o udjelu mišićnog tkiva, dobi i spolu
- svi tjelesni sustavi ovise o vodi
- omogućuje probavu, apsorpciju, transport i iskorištenje nutrijenata
- vodom se izlučuju štetni metaboliti
- termoregulacija
- mazivo u zglobovima

Čimbenici koji povećavaju potrebe na vodi

- tjelesna aktivnost
- topliji okoliš
- niska vlažnost zraka
- veća nadmorska visina
- visok unos prehrambenih vlakana i proteina
- diuretici (kofein i alkohol)

Potrebno je unositi ~ 1 ml/kcal
ili
0,3 dL / kg TM

Dehidracija

A decorative graphic consisting of two groups of circles. The first group on the left has a solid light purple circle and an outlined light purple circle. The second group on the right has a solid light purple circle, an outlined light purple circle, and another solid light purple circle.

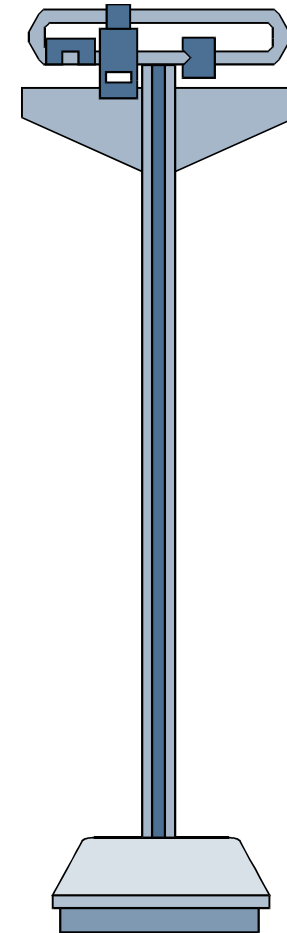
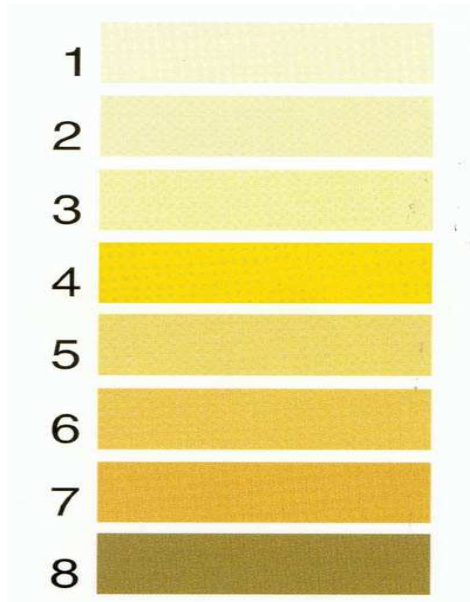
- manjak tekućine $\geq 1\%$ TM
- akutna: nakon intenzivne tjelesne aktivnosti;
kronična: neadekvatna hidracija kroz dulji period
- 1-2% gubitka TM uzrokuje slabije sportske rezultate

Posljedice različitih stupnjeva dehidracije

% gubitka tjelesne mase	simptomi
1-2	žed, iscrpljenost, nemoć, neodređena nelagoda, gubitak apetita
3-4	loša sportska izvedba, suha usta, smanjena količina urina, rumenilo, nemir, apatija
5-6	loša koncentracija, glavobolja, pospanost, oštećena regulacija temperature tijela, ubrzano disanje
7-10	vertoglavica, grčenje mišića, gubitak ravnoteže, delirij, iscrpljenost, kolaps

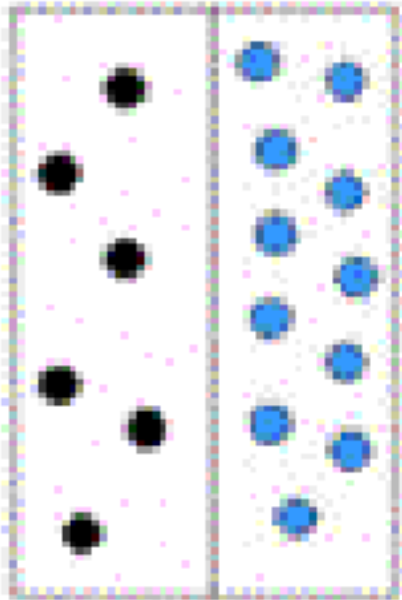
Stupanj izraženosti pojedinog simptoma i vrijeme do pojave simptoma ovisi o vrsti aktivnosti, kondiciji, stupnju aklimatizacije i vlažnosti zraka.

Kako provjeriti stupanj hidracije?

Karakteristike sportskih napitaka

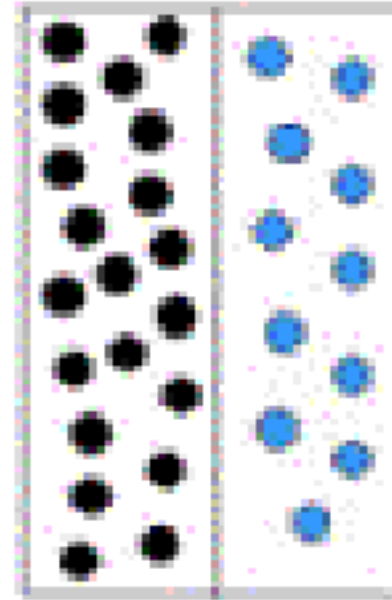
hipotonična otopina

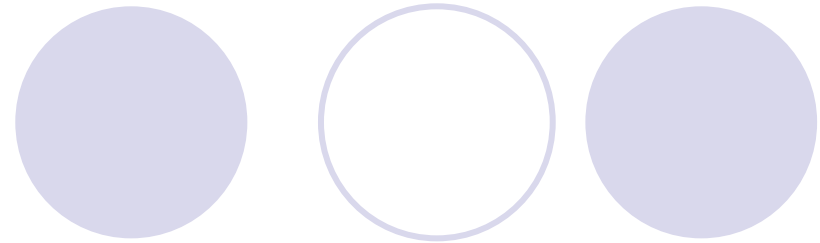
izotonična otopina

hipertonična otopina

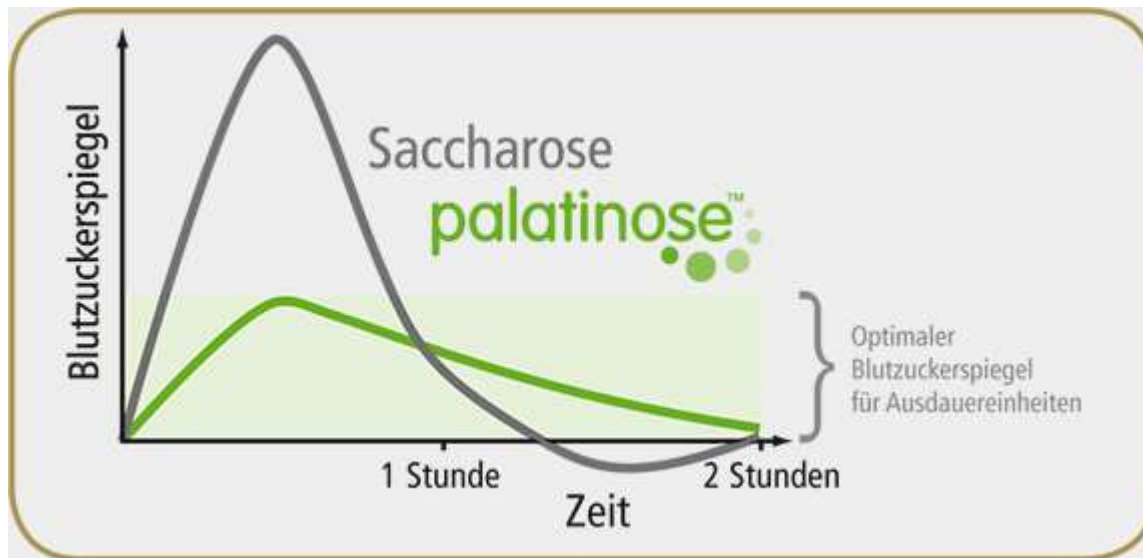

Izotonični napitci

- imaju jednak osmotski tlak kao krv
- brzo nadoknađuju izgubljenu tekućinu te osiguravaju dovoljne količine energije za mišićni rad
- dobar su izbor za većinu sportaša
- poželjno je da su niskog glikemijskog indeksa

Neki novi šećeri...

Hipotonični napitci

- imaju manji osmotski tlak u odnosu na krv
- mogu osigurati adekvatnu količinu tekućine, a zbog vrlo malog udjela ugljikohidrata posebno su povoljni za osobe koje moraju održavati što manju tjelesnu masu

Hipertonični napitci

- imaju veći osmotski tlak od krvi
- cilj je da se povećaju zalihe mišićnog glikogena
- nisu pogodni za korištenje tijekom tjelesne aktivnosti
- Coca cola, Red bull...

Usporedba vode i sportskih napitaka

voda	sportski napitak
nema energetske vrijednosti	6-8% ugljikohidrata
minimalna količina elektrolita, što uzrokuje preuranjeno mokrenje i gubitak tekućine	optimalan sadržaj elektrolita, što zadržava vodu u organizmu
bez okusa	privlačan okus potiče unos tekućine
bez elektrolita	nadomješta elektrolite

Preporuke

24h prije vježbanja

- adekvatan unos tekućine i uravnotežena prehrana

2h prije vježbanja

- 500 ml tekućine

tijekom vježbanja

- svakih 15-20 min 120-240 ml tekućine prihvatljivog okusa i ohlađene na 15-22°C

Preporuke

aktivnost kraća od 45 min

- voda je dovoljna

aktivnost duža od 45 min

- tekućine koje sadrže 4-8% ugljikohidrata i/ili elektrolite

nakon vježbanja

- potrebno je unijeti količinu tekućine u skladu s gubitkom TM
- dodatak natrija može ubrzati oporavak, ali nije potreban ukoliko se natrij unese hranom

Pitanja, komentari

- dvrancesic@vitamini.hr

